

ZARZĄDZENIE MINISTRA PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 27 października 1959 r.

o zakresie i trybie działania opiekunów społecznych.

Na podstawie § 7 uchwały nr 92 Rady Ministrów z dnia 5 marca 1959 r. w sprawie powołania opiekunów społecznych (Monitor Polski Nr 32, poz. 145) zarządza się, co następuje:

I. Przepisy ogólne.

§ 1. Powiatowi (miejscy, dzielnicowi) opiekunowie społeczni działają w organach właściwych do spraw pomocy społecznej prezydiów powiatowych (miejskich w miastach stanowiących powiaty miejskie i dzielnicowych w miastach wyłączonych z województw) rad narodowych.

§ 2. 1. Kwalifikacje wymagane od powiatowych (miejskich, dzielnicowych) opiekunów społecznych określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 maja 1958 r. w sprawie ustalenia stanowisk, kwalifikacji i uposażenia pracowników prezydiów rad narodowych (Dz. U. Nr 33, poz. 149), a mianowicie:

- a) wyższe wykształcenie oraz dwuletnia praktyka zawodowa lub
- b) średnie wykształcenie oraz pięcioletnia praktyka zawodowa.

2. Przy kwalifikowaniu kandydatów na stanowiska powiatowych (miejskich, dzielnicowych) opiekunów społecznych należy uwzględniać wykształcenie, praktykę zawodową, dotychczas spełnianą funkcję oraz uzdolnienia kandydata, jak również jego postawę społeczną.

3. W wyjątkowo uzasadnionych przypadkach, w trybie określonym w § 5 ust. 2 rozporządzenia, o którym mowa w ust. 1, może być przyjęta do pracy na stanowisko opiekuna społecznego osoba nie posiadająca wymaganych kwalifikacji, jeżeli wyróżnia się zdolnościami i osiągnięciami w dotychczasowej pracy, jak też właściwą postawą społeczną.

§ 3. Powiatowi (miejscy, dzielnicowi) opiekunowie społeczni działają opierając się na sieci terenowych opiekunów społecznych, których działalność organizują i koordynują.

§ 4. 1. Terenowych opiekunów społecznych powołują prezydium powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych na wniosek organizacji społecznych zaopiniowany przez właściwy do spraw pomocy społecznej organ prezydium rady narodowej.

2. W celu powołania terenowych opiekunów społecznych kierownicy organów właściwych do spraw pomocy społecznej prezydiów powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych zwrócą się do organizacji społecznych działających na terenie powiatu (miasta, dzielnicy, gromady, osiedla) z prośbą o przedstawienie kandydatów na opiekunów społecznych.

3. Kandydatury zgłoszone przez organizacje społeczne (ust. 1 i 2) opiniuje kierownik właściwego do spraw pomocy społecznej organu prezydium rady narodowej.

4. Kandydaci na terenowych opiekunów społecznych powinni wykazać się nieposzlakowaną opinią moralno-polityczną, doświadczeniem w pracy społecznej, znajomością środo-

wiska, w którym zamierzają prowadzić swą działalność, mieć ukończonych 25 lat oraz wyrazić zgodę na objęcie proponowanej pracy społecznej.

5. Rejon działania terenowego opiekuna społecznego (w bloku, osiedlu, wsi) wyznacza powiatowy (miejski, dzielnicowy) opiekun społeczny w zależności od potrzeb terenu.

§ 5. 1. Terenowych opiekunów społecznych powołuje się aż do odwołania.

2. Opiekunowie społeczni, o których mowa w ust. 1, mogą być odwoływani ze swego stanowiska na wniosek właściwej organizacji społecznej, kierownika właściwego do spraw pomocy społecznej organu prezydium rady narodowej lub na własną prośbę.

§ 6. Terenowi opiekunowie społeczni legitymują się przy wykonywaniu obowiązków legitymacją według wzoru stanowiącego załącznik do niniejszego zarządzenia, wystawioną przez prezydium powiatowej (miejskiej, dzielnicowej) rady narodowej.

II. Zakres działania powiatowych (miejskich, dzielnicowych) opiekunów społecznych.

§ 7. 1. Do zakresu działania powiatowych (miejskich, dzielnicowych) opiekunów społecznych należy bezpośrednio organizowanie i prowadzenie w ramach obowiązujących przepisów, na terenie objętym ich zakresem działania, akcji pomocy społecznej, a w szczególności w zakresie:

- 1) poprawy warunków materialnych, socjalnych i wychowawczych,
- 2) pomocy młodzieży i dzieciom pozbawionym właściwej opieki rodziny lub osób obowiązanych do alimentacji (roztoczenie opieki nad dziećmi opuszczonymi, zaniedbanymi lub krzywdzonymi przez rodziców lub opiekunów),
- 3) pomocy rodzinom po utracie żywiciela lub w razie jego ciężkiej choroby bądź kalektwa,
- 4) pomocy rodzinie bądź poszczególnym jej członkom, zmierzającej do stworzenia warunków samodzielnej egzystencji, chronienia jej przed rozbitiem i stworzenia możliwości samodzielnego wychowania dzieci,
- 5) zapewnienia opieki starcom oraz osobom niezdolnym do pracy, dążenia do stworzenia im odpowiednich warunków do życia w rodzinie lub środowisku im bliskim,
- 6) współdziałania w walce z alkoholizmem i prostytutką, a przede wszystkim — ochrona matki i dziecka przed ojcem alkoholikiem, ochrona nieletnich przed złymi wpływami otoczenia i prostytutką,
- 7) opieki nad matkami samotnymi i rodzinami obciążonymi dużą ilością dzieci oraz nad nie pracującymi samotnymi kobietami ciężarnymi,
- 8) opieki nad dziećmi nedorozwiniętymi umysłowo, dotkniętymi epilepsją, psychopatycznymi, nerwicowymi, w których wychowaniu i utrzymaniu rodzice lub opiekunowie mają trudności,
- 9) pomocy młodzieży, która przestała uczyć się, a nie spełnia warunków wymaganych do zatrudnienia,
- 10) pomocy wychowankom opuszczającym domy dziecka, zakłady wychowawcze i poprawcze w zakresie usamodzielnienia się (zatrudnienie, mieszkanie itp.),
- 11) opieki nad dziećmi trwale kalekimi o normalnym rozwoju umysłowym, nie uczęszczającymi do szkoły ze względu na kalektwo,
- 12) opieki nad dziećmi w przypadku przedłużającej się choroby obojga rodziców bądź choroby samotnej matki (ojca),
- 13) opieki nad rodzinami, których jedyny żywiciel został pozbawiony wolności, oraz pomocy osobom zwalnianym z zakładów karnych,
- 14) innych przypadków uzasadniających roztoczenie opieki lub udzielenie pomocy.

2. W celu wykonania zadań określonych w ust. 1 opiekunowie społeczni, o których mowa w § 1 i § 4, powinni utrzymywać łączność oraz współpracować z właściwymi organami władzy i administracji państwowej, sądami i prokuraturą, zakładami pracy, szkołami i innymi zakładami wychowawczymi oraz organizacjami społecznymi prowadzącymi działalność opiekuńczą.

§ 8. Dla wykonania zadań, o których mowa w § 7 ust. 1, powiatowy (miejski, dzielnicowy) opiekun społeczny:

- 1) organizuje taką sieć terenowych opiekunów społecznych w blokach, osiedlach i wsiach, aby zasięgiem ich działania objąć wszystkie osoby wymagające pomocy społecznej,
- 2) szkoli terenowych opiekunów społecznych oraz udziela im stałego instruktażu w zakresie zasad i metod udzielania pomocy społecznej,
- 3) kieruje pracą terenowych opiekunów społecznych oraz podejmuje starania o stworzenie warunków skutecznego ich działania,
- 4) nadaje bieg sprawom i dopilnowuje konkretnego załatwienia spraw zgłoszonych przez terenowych opiekunów społecznych,
- 5) inicjuje i organizuje formy wzajemnej pomocy (np. sąsiedzkiej w blokach, gromadach itp.) w zakresie profilaktyki społecznej i opiekuńczo-wychowawczej mającej na celu zapobieganie powstawaniu stanów powodujących konieczność pomocy społecznej i świadczeń ze strony Państwa,
- 6) inicjuje działalność w zakresie rozwoju form pomocy społecznej oraz współpracę w tej dziedzinie z organizacjami społecznymi, a przede wszystkim z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej, Ligą Kobiet, Związkami Zawodowymi, P.C.K., komitetami blokowymi, Związkiem Harcerstwa Polskiego i Towarzystwem Przyjaciół Dzieci,
- 7) obejmuje opieką oraz udziela odpowiedniej pomocy w wychowywaniu dzieci i młodzieży zaniedbanej, zagrożonej moralnie, żyjącej w szczególnie trudnej sytuacji wychowawczej i materialnej, wychowującej się w środowisku alkoholików, prostytutek, przestępców itp. W tym zakresie opiekun społeczny ściśle współdziała z inspektorem oświaty, kuratorem sądowym i organami Milicji Obywatelskiej,
- 8) wydaje opinie w sprawach przysposobienia dzieci i przyjmowania ich przez rodziców zastępczych, a także podejmuje starania w celu umożliwienia dzieciom, przebywającym w zakładach opiekuńczo-wychowawczych, powrotu do domu rodzinnego lub uzyskania rodziny zastępczej,
- 9) sprawdza zasadność zużycia udzielanych świadczeń i celowość udzielonej pomocy.

§ 9. W celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych powiatowi (miejscy, dzielnicowi) opiekunowie społeczni obowiązani są do systematycznego szkolenia się na zasadach określonych przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

III. Zakres działania terenowych opiekunów społecznych.

§ 10. 1. Zadania określone w § 7 ust. 1 pkt 1—14 dotyczą również terenowych opiekunów społecznych.

2. Zadania, o których mowa w ust. 1, terenowi opiekunowie społeczni wykonują przez:

- 1) rozpoznawanie potrzeb materialnych, socjalnych, zdrowotnych i wychowawczych, występujących indywidualnie lub zbierowo w bloku, osiedlu, gromadzie, wsi,
- 2) odwiedzanie rodzin w domach, ujawnianie przypadków wymagających interwencji właściwych organów państwowych (władzy opiekuńczej, oświaty, zdrowia, pomocy społecznej, Milicji Obywatelskiej, prokuratury).

ustalanie odpowiednich form pomocy dla poszczególnych rodzin lub osób,

- 3) organizowanie siłami miejscowego społeczeństwa lub organizacji społecznych oraz organów służby zdrowia pomocy pielęgniarstwa, pomocy w nauce, drobnych usług itp.,
- 4) zgłaszanie konkretnych wniosków w zakresie pomocy społecznej i działalności opiekuńczej do właściwego powiatowego (miejskiego, dzielnicowego) opiekuna społecznego bądź też bezpośrednio do zainteresowanych organów władzy i administracji państwowej lub organizacji społecznych.

§ 11. Terenowy opiekun społeczny może otoczyć opieką rodzinę lub osoby w wybranej przez siebie dziedzinie zagadnień zgodnie ze swymi zainteresowaniami lub kwalifikacjami (np. organizowanie wolnego czasu młodzieży, wykonywanie zabiegów pielęgniarstwa, dawanie korepetycji itp.).

§ 12. Terenowi opiekunowie społeczni obowiązani są do zachowania w tajemnicy wobec niepowołanych osób informacji uzyskanych z tytułu pełnienia swych obowiązków.

§ 13. 1. Terenowi opiekunowie społeczni przyjmują interesantów i załatwiają czynności urzędowe co najmniej dwa razy w tygodniu w określonych dniach i godzinach, w lokalu wyznaczonym w tym celu przez właściwy do spraw pomocy społecznej organ prezydium właściwej rady narodowej.

2. Lokal, o którym mowa w ust. 1, powinien być łatwo dostępny dla interesantów oraz oznaczony odpowiednią tablicą informacyjną.

3. Sprzęt i materiały kancelaryjne zapewniają terenowym opiekunom społecznym organy zatrudnienia i spraw socjalnych właściwych prezydiów rad narodowych.

§ 14. Terenowi opiekunowie społeczni wykonują swą pracę bez wynagrodzenia, otrzymują natomiast z kredytów przeznaczonych na pomoc społeczną (Dz. VIII, rozdz. 250) zwrot wydatków poniesionych w związku z wykonywaniem czynności opiekuńczych. Zwrot wydatków na koszty przejazdów otrzymują w formie ryczałtu w wysokości określonej przez organ do spraw pomocy społecznej prezydium właściwej rady narodowej.

IV. Zasady współpracy opiekunów społecznych z organami władzy i administracji państwowej, sądami i prokuraturą oraz szkołami i innymi zakładami wychowawczymi.

§ 15. 1. Właściwe organy władzy i administracji państwowej obowiązane są w granicach swego działania do udzielania powiatowym (miejskim, dzielnicowym) opiekunom społecznym (§ 1) oraz terenowym opiekunom społecznym (§ 4) wszechstronnej pomocy w ich działalności oraz do współdziałania z nimi przy wykonywaniu czynności opiekuńczych.

2. Pomoc i współdziałanie z opiekunami społecznymi organów wymienionych w ust. 1 zmierza do rozwiązywania trudnych sytuacji rodziny, matki, dziecka, osób starych, niezdolnych do pracy itp. i wyraża się:

- 1) w zakresie działania służby zdrowia — w udostępnianiu korzystania z urządzeń służby zdrowia, a w szczególności w przypadku konieczności:
  - a) izolacji rodzica alkoholika,
  - b) umieszczenia dziecka w zakładzie społecznym służby zdrowia (np. w żłobku, domu małych dzieci, prewentyrium, sanatorium, szpitalu itp.),
  - c) organizacji nadzoru lekarskiego poszpitalnego dla ozdrowieńców w okresie adaptacji,
  - d) organizacji usług lekarskich i pielęgniarstwa w domu,
  - e) umieszczenia chorego na gruźlicę w zamkniętym zakładzie przeciwgruźliczym, jeżeli chory stanowi dla otoczenia niebezpieczeństwo zarażenia gruźlicą,
  - f) udzielenia pomocy osobom pozostającym w wyjątkowo trudnych warunkach bytowych, dotkniętym gru-

zlicą lub mającym na utrzymaniu dzieci chore na gruźlicę bądź zagrożone tą chorobą i wymagające dożywiania,

- g) zapewnienia osobom chorym na gruźlicę, ozdrowieńcom i inwalidom z powodu gruźlicy opieki poradni przeciwgruźliczej i warunków umożliwiających przestrzeganie zaleceń poradni;
- 2) w zakresie działania organów oświaty — w udostępnieniu korzystania z urządzeń wychowawczych i oświatowych, jakimi dysponuje inspektorat oświaty i podległe mu placówki szkolne i wychowania pozaszkolnego, a w szczególności w:
  - a) okazywaniu pomocy dzieciom i młodzieży zaniedbującej się w nauce z powodu trudnej sytuacji rodzinnej lub materialnej,
  - b) okazywaniu pomocy dziecku znajdującemu się w chorej lub zdemoralizowanej rodzinie (dziecku rodziców chorych na gruźlicę, chorych wencerycznie, chorych psychicznie, prostytutek, alkoholików itp.) — przez umieszczenie w odpowiednich placówkach wychowawczo-opiekuńczych,
  - c) rozwijaniu instytucji rodzin zastępczych,
  - d) rozwijaniu poradnictwa dla rodziców w sprawie wychowania dzieci i młodzieży,
  - e) inicjowaniu systemu środków administracyjno-wychowawczych, zapobiegających demoralizacji młodzieży, np. zakazanie młodzieży szkolnej przebywania w późnych godzinach wieczornych w lokalach publicznych lub na ulicach bez opieki rodziców,
  - f) organizowaniu nadzoru i opieki nad sierotami, opuszczającymi zakłady wychowawcze i kierowanymi do zatrudnienia,
  - g) udostępnieniu placówek wychowania pozaszkolnego i opieki otwartej,
  - h) okazywaniu pomocy opiekunom społecznym w opracowaniu ich planu działania w zakresie pomocy dzieciom i młodzieży wymagającej opieki,
  - i) współpracy z właściwymi organami do spraw socjalnych w sprawach szkolenia opiekunów społecznych w zakresie opieki nad dziećmi i młodzieżą;
- 3) w zakresie działania prokuratorów, sądów, sądowych organów egzekucyjnych, kuratorów sądowych oraz inspektorów społecznych — w informowaniu właściwego opiekuna społecznego w sprawach, w których konieczne jest okazanie pomocy społecznej rodzinie lub poszczególnym osobom, a w szczególności w przypadkach:
  - a) pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich,
  - b) pozbawienia wolności jedynych żywicieli rodzin,
  - c) stwierdzenia trudności przy egzekucji świadczeń alimentacyjnych,
  - d) przestępczości wśród nieletnich spowodowanej brakiem właściwej opieki;
- 4) w zakresie działania organów Milicji Obywatelskiej — w udzielaniu w miarę potrzeby informacji w zakresie zwalczania: chuligaństwa, pijaństwa, prostytucji, żebractwa itp., zagrażających prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny i wychowaniu młodzieży oraz udzielaniu wszechstronnej pomocy opiekunom społecznym w zakresie ich działania.

§ 16. Właściwy organ prezydium rady narodowej zawiadamia opiekuna społecznego o sposobie załatwienia sprawy opiekuńczej wszczętej na jego wniosek.

V. Przepisy końcowe.

§ 17. Powiatowy (miejski, dzielnicowy) opiekun społeczny nie może być delegowany do prac nie związanych bezpośrednio z zakresem jego działania.

§ 18. Kierownicy właściwych do spraw pomocy społecznej organów prezydiów powiatowych (miejskich, dzielnicowych)

wych) rad narodowych organizują dla terenowych opiekunów społecznych okresowe zebrania informacyjne z udziałem kierowników organów oświaty, zdrowia, Milicji Obywatelskiej, prokuratorów i sędziów dla nieletnich na tematy wchodzące w zakres działania opiekunów społecznych.

§ 19. W miarę potrzeby kierownicy właściwych do spraw pomocy społecznej organów prezydiów wojewódzkich (miej-

skich miast wyłączonych z województw) rad narodowych zwołują narady powiatowych (miejskich, dzielnicowych) opiekunów społecznych w celu udzielania instruktażu oraz dokonania wymiany doświadczeń i osiągnięć w pracy opiekunów społecznych.

§ 20. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Minister Pracy i Opieki Społecznej: S. Zawadzki

Załącznik do zarządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 27 października 1959 r. (poz. 496).

WZÓR LEGITYMACJI TERENOWEGO OPIEKUNA SPOŁECZNEGO

<p style="text-align: center;">LEGITYMACJA Nr .....</p> <p style="text-align: center;">TERENOWEGO OPIEKUNA SPOŁECZNEGO</p> <p style="text-align: center;">miejsce na fotografię</p> <p style="text-align: center;">..... (podpis posiadczą legitymacji)</p> <p>Ważna na rok wystawienia.</p> <p>Ważność legitymacji przedłużono na rok:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; width: 25%; text-align: center;">196 . . . .</td> <td style="border-right: 1px solid black; width: 25%; text-align: center;">196 . . . .</td> <td style="border-right: 1px solid black; width: 25%; text-align: center;">196 . . . .</td> <td style="width: 25%; text-align: center;">196 . . . .</td> </tr> </table>	196	196	196	196	<p style="text-align: center;">..... (pieczęć podłużna Prezydium Rady Narodowej)</p> <p style="text-align: center;">..... (nazwisko)</p> <p style="text-align: center;">..... (imiona)</p> <p style="text-align: center;">..... 19 . . . . r. (miejscowość i data wystawienia)</p> <p style="text-align: center;">Pieczęć PRN</p> <p style="text-align: center;">..... (podpis Kierownika Wydziału)</p>
196	196	196	196		